

УДК 636.5.082

ГАЛУЗЬ ПТАХІВНИЦТВА ПОТРЕБУЄ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ ФАХІВЦІВ

Бородай В.П., Вертійчук А.В., Мельник В.В.
Кафедра птахівництва, Національний аграрний університет,
м.Київ, Україна

Резюме. *Описано специфіку і світові тенденції виробництва продукції птахівництва та особливості підготовки фахівців для галузі птахівництва в Україні.*

Ключові слова: *птахівництво, фахівець, навчальний план, бакалавр, магістр, спеціальність із птахівництва.*

Resume. *The specificity and global tendencies of poultry production and feature of training of the experts for poultry branch in Ukraine are described*

Key words: *poultry, expert, educational plan, bachelor, masters, speciality on poultry*

У світовій аграрній економіці в останні десятиріччя спостерігається тенденція на значне збільшення виробництва продукції птахівництва. Конверсія енергії і протеїну кормів на продукцію галузі у кілька разів ефективніша, ніж при виробництві свинини, яловичини, баранини, конини. При цьому, поживна цінність харчових продуктів птиці досить висока і різноманітна. Наприклад, білок яйця птиці є еталоном щодо повноцінності білків.

Розвиток світового птахівництва набув стійкої динамічності. Так, на кінець ХХ ст. річне світове виробництво яєць було доведене до 833 млрд. шт., у тому числі в Китаї – 314, США – 83,5, Японії – 41,8, Росії – 34,5 млрд. шт. Впродовж 2001 – 2007 рр. світове виробництво яєць щорічно зростало на 3,2%. Середня несучість курей в Данії, Швеції, Японії, Франції, Великобританії перевищує 300 яєць. Найбільше виробляють яєць на душу населення щорічно в Нідерландах (633 шт.), Ізраїлі, Мальті (385 шт.), Японії (317 шт.), Чехії (понад 300 шт.). В Україні на душу населення виробляють яєць в межах 285 шт., у Росії – 244 шт. У ряді країн світу споживання м'яса птиці у загальному балансі знаходиться на першому місці. При цьому лідирують Арабські Емірати – 77 кг на душу населення [3]. У США на душу населення виробляють 47,6 кг м'яса птиці, у Бразилії – 37,0; у Мексиці – 29,5; у Китаї – 8,1; у Росії – 13,4; в Україні – 17,5 кг [7,9].

За прогнозами у 2022 р. м'ясо птиці у загальному м'ясному балансі світу займе перше місце, друге – свинина, третє – яловичина [10]. При цьому, як прогнозують американські експерти, на той період у світі не буде вистачати 400 млн. т м'яса [8]. І сьогодні велика кількість країн світу імпортують м'ясо, зокрема, Росія щорічно закуповує його до 40% [5]. Все

це свідчить про традиційно великий попит на м'ясну продукцію, зокрема, на м'ясо різних видів птиці.

Значний попит на продукцію птахівництва, звісно, обумовлює розвиток галузі птахівництва загалом і, зокрема, окремих її складових – індиківництва, качківництва, гусівництва, перепелівництва тощо [4,6]. Так, наприклад, у США, Великобританії, Ізраїлі виробляють м'яса індиків на душу населення більше, ніж м'яса курчат-бройлерів в Україні. В європейських країнах існує значний попит на продукцію цесарок, перепелів, делікатесну печінку гусей та мускусних качок.

Крім виробництва продукції, все більшого значення надається питанням її переробки. Так, в Японії переробляють 35-40% яєць, у США – 30-35%, у країнах ЄС – 20-25%, у Росії – 10% [1]. Можливості і перспективи виробництва та переробки продукції птахівництва досить високі і в значній мірі підвищують рентабельність галузі загалом.

Досягнення розвитку багатогалузевого птахівництва забезпечуються висококваліфікованими спеціалістами, знання яких нетотожні зі знаннями фахівця у галузях свинарства, скотарства, вівчарства. Вони нетотожні як за специфікою тварин, їх породним складом, лініями, кросами, так і за умовами виробництва продукції – утримання, годівлі, технологічного обладнання, технологічними операціями, селекційно-племінною роботою, переробкою продукції, ветеринарно-профілактичними заходами тощо. Технолог і лікар ветеринарної медицини, які успішно працюють у галузях скотарства чи свинарства, не в належній мірі ознайомлені з особливостями роботи у птахівницьких господарствах, особливо на інкубаційних птахівницьких станціях і цехах, у племінних заводах і репродукторах першого та другого порядків.

Очевидно тому, в період економічної перебудови в Україні в першу чергу збанкрутували саме птахівницькі підприємства, в роботі з якими у фахівців та адміністрації по всій ієрархічній вертикалі мав бути найвищий і найрізноманітніший рівень спеціальних і менеджментських знань, перш за все у племінних господарствах і, передусім, у тих, що працювали з індіками та м'ясними курми. Ліквідація чи зменшення їх кількості стало причиною щорічної закупівлі за кордоном ремонтного молодняка або інкубаційних яєць, необхідних для комплектування батьківських стад – нині в країну завозять біля 30 різних кросів птиці. А відроджувати індиківницькі господарства практично ми лише починаємо.

Уразливо те, що у 2007 р. у 11 областях України в господарствах усіх категорій загалом відбулося зменшення поголів'я птиці, особливо в Одеській, Миколаївській, Волинській, Тернопільській, Харківській областях – на 5,3...7,8%. Ще більше зменшилося поголів'я птиці у господарствах населення, зокрема, у Миколаївській області – на 26,2%; Дніпропетровській і Одеській – 15,4...15,5; Херсонській – 12,7; Полтавській, Луганській, Черкаській – на 9,4...10,0% [7].

Це за умов, коли в Україні були “надлишки” зерна, а відповідно, і сировина для виготовлення комбікормів для птиці. І вирішувалась би проблема забезпечення населення продуктами харчування власного виробництва або й експорту птахівницької продукції.

Ми вважаємо, що як негаразди, так і успіхи в економіці країни загалом і в галузі птахівництва зокрема, крім політично-економічних факторів, визначаються фаховими знаннями. Але хіба можна достатньо підготувати фахівця-бакалавра з питань птахівництва, якщо за чотири роки навчання на факультеті виробництва та переробки продукції тваринництва на вивчення дисципліни “Технологія виробництва продукції птахівництва” відводиться лише 32 години лекцій і 48 годин лабораторних занять. За іншими кваліфікаціями аграрного напрямку птахівництво взагалі не вивчається або на вивчення його відводиться лише кілька годин у складі дисциплін типу “Основи тваринництва”.

Отже, в аграрному вищому навчальному закладі, за підготовки бакалаврів за напрямом «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва» на вивчення питань з птахівництва відводиться в межах 2,08% навчального часу, а за іншими напрямками (кваліфікаціями) – 0,05%, або взагалі не приділяється уваги галузі птахівництва. Практичне навчання з птахівництва також мізерне: для студентів напрямку «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва» навчальна практика становить один день, а виробничу практику впродовж 5 тижнів проходять у птахівницьких господарствах лише студенти-бакалаври, які виконують випускні роботи з питань птахівництва.

Такий обсяг навчального часу підготовки із птахівництва передбачено у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Бакалавр» за напрямом «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва». Інші фахівці аграрного профілю, як зазначалось, питань із птахівництва практично не вивчають.

За багатоступеневої підготовки фахівців у вищих навчальних закладах передбачено готувати магістрів за спеціалізаціями, у тому числі по птахівництву. Здавалося б, що проблема з підготовки фахівців для галузі птахівництва може бути вирішена.

Так, за магістерською програмою спеціалізації “Молочне скотарство” крім варіативної частини за вибором студента по цьому фаху (648 годин), у нормативній частині також передбачено дисципліну “Технологія виробництва молока” (108 годин) та споріднену з нею за видом тварин дисципліну “Спеціалізоване м’ясне скотарство” (108 годин), тобто сукупно по скотарству введено додатково 216 годин. По птахівництву в нормативній частині плану близьких для птахівництва дисциплін немає.

Аналогічний стан з магістерської підготовки за спеціалізацією “М’ясне скотарство”.

Крім того, слід зазначити, за навчальним планом із підготовки бакалаврів по скотарству читаються такі дисципліни як “Технологія

виробництва молока” (300 годин) і “Технологія виробництва яловичини” (144 години), які разом по скотарству складають 504 години. Це майже на рівні варіативної частини за спеціалізаціями для магістрів, тобто додатково дається 77,7% навчальних годин.

У цей же час на дисципліну “Технологія виробництва продукції птахівництва”, що передбачає вивчення понад 10 видів і напрямів продуктивності птиці, 100 порід і кросів; різних методів утримання і фаз годівлі яєчних, м’ясо-яєчних і м’ясних курей, качок, індиків, гусей, цесарок, перепелів, страусів, фазанів, голубів; особливостей інкубації та ембріонального розвитку птиці різних видів; різноманітних технологій виробництва і переробки яєць, м’яса, пуху, пера птиці; різних методів племінної роботи племінних птахівницьких господарствах, відведено загалом лише 180 годин (у тому числі 32 години лекцій і 48 годин лабораторних занять).

Різниця між дисциплінами по скотарству і птахівництву при підготовці бакалавра становить 280% ($504 : 180 \times 100\%$), а при підготовці магістра за сукупністю дисциплін нормативної і варіативної частин – 133% [$(216 + 648) : 648 \times 100\%$].

Враховуючи весь комплекс навчальних дисциплін по скотарству і птахівництву, які вивчає магістр за період бакалаврської і магістерської підготовки, перевага в кількості навчального навантаження при підготовці фахівців за магістерською програмою “Молочне скотарство” та “М’ясне скотарство” порівняно з програмою “Птахівництво” досягає 83,3% [$(504 + 216 + 648) : 648 \times 100\% - (180 + 648) : 648 \times 100\%$].

За комплексом “Бакалавр” + “Магістр” є значні переваги також із професійної підготовки фахівців за магістерською програмою “Розведення та селекція тварин”, оскільки дисципліни за цим напрямом є як у нормативній частині при підготовці бакалавра, так і в нормативній частині при підготовці магістра – відповідно “Розведення тварин» (288 годин) і “Селекція сільськогосподарських тварин” (108 годин).

Оскільки в нормативній частині циклу дисциплін професійної та практичної підготовки ОКР “Магістр” обсяг навчання безпосередньо за фаховим напрямом є нерівнозначним з різних спеціалізацій, то спеціалізовані кафедри за обсягом навантаження та рівнем магістерської підготовки з окремих спеціалізацій поставлені в нерівні умови. Вагомість зазначеної різниці значно посилюється тим, що для підготовки магістрів по окремим галузям передбачено не одну спеціалізацію, а по птахівництву, що включає вивчення 10 різних видів м’ясної птиці та добре розвинене виробництво яєць – лише спеціалізацію “Птахівництво”.

Зокрема, порівняно з підготовкою магістра зі спеціалізації “Птахівництво” обсяг навчання безпосередньо фахових дисциплін за період навчання за освітньо-кваліфікаційними рівнями “Бакалавр” і “Магістр” за магістерськими програмами “М’ясне скотарство”, “Молочне

скотарство” більший на 83,3%, “Розведення та селекція тварин” – 33,3%, а також є різниця з інших дисциплін.

Таким чином, за умов інтенсивного розвитку галузі птахівництва на вітчизняному і світовому рівні у навчальному процесі в аграрних вузах не надається належна увага вивченню дисциплін по птахівництву.

Висновки

1. За умов інтенсивного розвитку птахівництва на вітчизняному і світовому рівні в аграрних вузах потребує перебудови система підготовки фахівців для галузі. Тому, виникає необхідність перегляду навчальної програми підготовки і планів щодо вивчення дисциплін з птахівництва та їх обсягу, визначивши їм паритетні умови відповідно до розвитку сільськогосподарських галузей, їх складності, значимості і перспективності по регіонах України (окремих вищих навчальних закладів).

2. При підготовці фахівців ОКР „Магістр” за фахом по птахівництву пропонуємо в навчальні плани включити підготовку за такими спеціалізаціями: “Ячне птахівництво”, “Інкубація яєць з основами ембріології с.-г птиці”, “М’ясне птахівництво”, “Переробка продукції птахівництва”, “Нетрадиційне птахівництво”.

3. Враховуючи переважаючий обсяг виробництва, перспективність та значну специфіку галузі птахівництва, порівняно з іншими галузями тваринництва, що відрізняється використанням понад 10 видів птиці різного напрямку продуктивності, більше 100 порід і кросів птиці, різними методами селекції, різноманітними технологічними процесами виробництва і переробки продукції, виникає необхідність активізувати роботу з запровадження нової спеціальності “Технологія виробництва і переробки продукції птахівництва” із підготовкою фахівців за 5-6-ма спеціалізаціями.

4. Оскільки галузь птахівництва як за розвитком виробництва, так і за видами продукції, її переробкою та новаціями динамічно і постійно ускладнюється, необхідно регулярно проводити перепідготовку та підвищення кваліфікації фахівців і виробничників галузі птахівництва у вищих навчальних закладах (дорадчих центрах).

5. Викладачам з інших вищих навчальних закладів України та керівникам і фахівцям птахівничої галузі, яких турбують питання підготовки спеціалістів, пропонуємо надіслати на кафедру птахівництва НАУ пропозиції щодо поліпшення підготовки фахівців з птахівництва та слухачів курсів підвищення кваліфікації або висловити свою думку на сторінках журналу “Сучасне птахівництво”.

Список літератури

1. Агафонычев В. Яичные продукты: мировые тенденции и российский рынок / Агафонычев В. // Птицеводство. – 2007. – № 7. – С. 3–4.

2. Бобылева Г. Реализация национального проекта – стратегия птицеводства России / Бобылева Г. // Птицеводство. – 2007. – № 1. – С. 5–7.
3. Бородай В. П. Наукові аспекти розвитку птахівництва в Україні /Бородай В. П., Вертійчук А. І., Циганюк О. В. [та ін.] //Аграрна наука і освіта. – 2000. – № 1. – С. 104–108.
4. Возвращение индейки // Птицеводство. – 2006.– № 10. – С. 4–5.
5. Животноводство России // Птицеводство. – 2007. – № 8. – С. 4–5.
6. Кочиш И. И. Селекция в птицеводстве / Кочиш И. И. - М.: Колос, 1992. – 272 с.
7. Петров Ю. Е. Підсумки роботи в галузі птахівництва України у 2007 році / Петров Ю. Е. // Сучасне птахівництво. – 2008.– № 1. – С. 1-3.
8. Пришуткина С. Популярность продукции растет / Пришуткина С. // Птицеводство. – 2006. – №10. – С. 11–16.
9. Шейн С. М. Будущее мировой бройлерной промышленности: сложности, возможности и направления / Шейн С. М. //Zootechnika. Международный птицеводческий журнал. – 2007.- № 9-10. – С. 28–31.
10. Фисинин В. И. Современная тенденция развития российского и мирового птицеводства / Фисинин В. И. // Эффективне птахівництво. – 2006. – № 11. – С. 8–12 .
11. Ярошенко Ф. О. Світові тенденції розвитку яєчного птахівництва/ Ярошенко Ф. О. // Вісник аграрної науки. – 2003. – № 1. – С. 45–48.
12. Eхtcutive summary // Executive Guide. – 2003 / 2004. – North America. – P. 3–44.